

HASAN MAZHAR PAŞA

Hilal PEKER

Eskiőehir Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakóltesi Anatomi Anabilim Dalı

Özet:

Hasan Mazhar Paşa 1845 yılında Afyonkarahisar'da doğmuőtur. Ülkemizde modern anatomi biliminin kurucularındandır. O ve bir grup arkadaőı ülkemizde Türkçe tıp eğitimini başlatmışlardır. Yaklaşık 40 yıl bu alanda çalışmış ve bu dönemde dersler vermiş, kitaplar yazmış ve yüzlerce doktor yetiőtirmiőtir. 1920 yılında ölmüőtür. Cenaze törenini İngiliz işgal kuvvetleri engellemeye çalışmasına rağmen tıbbiyelilerin kararlı duruşu sonucu Karacaahmet mezarlığına kadar öğrenciler tarafından taşınan cenaze burada defnedilmiştir.

Abstract:

Hasan Mazhar Paşa was born in 1845 in Afyonkarahisar. He was one of the founders of modern anatomy in Turkey. Besides, he and his colleagues promote the use of Turkish language in medical education. He worked for almost 40 years in this area, delivered lectures, published books and raised hundreds of doctors. He died in 1920 in Istanbul. English occupying forces tried to prevent his funereal ceremony. His students resisted the will of English occupying forces and carried his body to Karacaahmet cemetery and he was buried there.

HASAN MAZHAR PAŞA

(1845 - 30 Aralık 1920, İstanbul)

Şekil 1: Hasan Mazhar Paşa

Hasan Mazhar Paşa (Mazhar Suleyman) 1845 yılında Afyonkarahisar'da doğdu (1-4). Mazhar Paşa 1869'da Mekteb-i Tıbbiye Őahane'den tabip yuzbaŐı olarak mezun oldu. Tıp eğitimini bitirdikten sonra Haydarpaşa Ameliyat Mektebi'nde staj eğitimini tamamladı. Staj eğitimi dđneminde Askeri Őura Reisi Esat Paşa'nın Haydarpaşa Hastanesi'ni ziyareti sırasında gđsterdiđi gayretli çalıŐmalarının bir dđdđlđ olarak 1871 yılında Paris'e gitti (1-5). Fransa'ya geliŐinin ikinci gđnđ tıp fakđltesi Anatomi profesdđrđ Constant Saphey' in ziyaretine gitti. Saphey ise cerrah olmak isteyen bu hevesli gencin eline sinirlerinin bulunması için disseke edilmek üzere bir kadavra kafası verdi. Bu konuda oldukça deneyimsiz olan Hasan Mazhar, Diseksiyonu yapamamasından dolayı bđyđk utanç duydu. Ancak bu durum onun daha çok çalıŐması için itici bir gđ oldu. 1874 yılında sınıf ikincisi olarak Anatomi ve Cerrahi dalı uzmanlıklarını almaya hak kazanarak yurda dđndđ (1,6).

Hasan Mazhar Paşa'nın mezun olduğu yıllarda dđlkemizde tıp eğitimi Fransızca yapılmaktaydı. Mazhar Paşa eğitimin Tđrke olması için çalıŐmalar baŐlattı. dđzellikle anatomi terimlerinin Tđrke karŐılıklarını bulmuŐ ve kullanılması sağlamıştır (5). İlk Tđrke tıp sđzlđđđ Lugat-ı Tıbbiye (Tıp Sđzlđđđ)' nin hazırlanmasında ve anatomi terimlerinin, tıp eğitimine ve literatđre yerleŐmesinde bđyđk katkıları olmuŐtur (4,7).

Hasan Mazhar Paşa ile Türk anatomisinde yeni bir dönem başlamıştır. Mazhar Paşa döneminde aralarında Prof. Dr. F. Nafiz Uzluk (Tıp Tarihi ve Deontoloji) ve Ord. Prof. Dr. Zeki Zeren (Anatomi)'in de bulunduğu yüzlerce doktor yetiştirdi. Zeki Zeren, O'nun için ‘‘ Erdem ve fazilet sahibi 41 yıl öğretim üyeliği üyeliği yapmış hocaların hocadır.’’ Der (1,10).

Hasan Mazhar Paşa, 30 Aralık 1920’de vefat etti. O günler İstanbul’un işgal altında olduğu günlerdi. Haydarpaşa Tıbbiye binasının bir bölümüne de İngiliz askerleri yerleşmişti. Hasan Mazhar Paşa’nın cenazesi için 1 Ocak 1921 günü Tıbbiye binası önünde bir cenaze töreni düzenlendi. Törenden sonra tıbbiyeli öğrenciler tabutu taşımak istediler. İngilizler bu toplu yürüyüşü engellemeye çalıştılar. Ancak tıbbiyeliler bu engellemeye kararlılıkla karşı durmuşlardır. Son sınıf öğrencilerinden Sudi Bey İngiliz askerlerinden bazılarını kollarından tutup savurmak sureti ile bertaraf etmiştir. Tıbbiyelilerin ısrarları karşısında duramayacaklarını anlayan İngilizler geri çekilmek zorunda kaldılar. Öğrencileri tarafından çok sevilen Hasan Mazhar Bey, cenaze töreninde de İngiliz askerlerine, kararlı tıbbiyelilerin engellenemeyeceği dersinin verilmesini sağlamıştır. Cenazesi Karacaahmet mezarlığına kadar talebeler tarafından taşınmış ve burada defnedilmiştir (8-11).

Şekil 2: Hasan Mazhar Paşa’nın cenaze töreni, Karacaahmet Mezarlığı (C. Çınar Başhekim Arşivi).

Eserleri:

Mazhar Paşa bazı kitapların tercümesini yaparak ayrıca birçok kitabı da bizzat kendisi yazarak anatomi bilimine kazandırmıştır. Yazdığı kitaplar şunlardır (1-8).

- İlm-i Teşrih-i Tavsifi. Fransızcadan tercüme, yazarı A. Jamin. Ülkemizde anatomi konusunda yazılmış beşinci eserdir.
- İlm-i Teşrih-i Tavsifi (7 cilt) (C. Saphey'in Anatomie Descriptive adlı kitabından hazırlanmıştır. 1901.
- Mükemmel Teşrih Atlası.
- İlm-i Teşrih-i Topografi (2 cilt). 1908. Topografik anatomi dersi için yazmış olduğu bu kitap ülkemizde topografik anatomi konusunda yazılan ilk eserdir. Kadavra diseksiyonları yanı sıra bazı cerrahi işlemlerde de rehberlik sağlayacak niteliktedir.
- Mebâhisu' uAsab (Sinir ilmi)
- Usul-ü teşrih. Diseksiyon usulleri hakkında yazmaya başladığı bu kitap yarım kalmıştır.

KAYNAKLAR:

1. Turamanlar O, Özen OA, Akçer S, Toktaş M. Modern anatominin kurucularından Hasan Mazhar Paşa. Kocatepe Tıp Dergisi. 2012;Mayıs 13:123-128
2. Küçükkurt İ, Uyan M. Afyonkarahisar Kütüğü. Cilt 2, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayın No: 35, Afyon, 2001.
3. Atabek Ö.F. Afyon Vilayeti Tarihçesi, 1926: 238.
4. Uzluk FN. Türk Tıbbiyesinin 747 nci Kuruluş Yıldönümü Dolayısıyla, Türkiye'de Anatomi Öğretiminin Gelişmesi ve Teşhirci Mazhar Paşa. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi. 1953: 3-11.
5. Kahya E. Fransa'da İhtisas Yapmış olan Türk Hekimlerimizden Bazıları. Cumhuriyetin 60. Yılı Armağanı (D.T.C.F), Ankara, 1987:245-262.
6. Şehsüvaroğlu B.N. Bizde Anatomi Öğretimine Dair. İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası. 1952; 15 (1): 381-388
7. Erimoğlu C. Dünya'da ve Türkiye'de Tıp Dallarındaki İlerlemelerin Tarihi, Anatomi. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Vakfı Yayınları. 1988; 4: 26-31.
8. Özbay K. Türk Asker Hekimliği Tarihi ve Asker Hastaneleri. Cilt II. İstanbul Matbaası 1976
9. Rıza Tahsin. Tıp Fakültesi Tarihçesi (Mirat-ı Mekteb-i Tıbbiye) Cilt 1-2. Ed. A. Kazancıgil. Özel Yayınlar 1991
10. Ünver AS. Teşrihçi Mazhar Paşa Hocamız Elli Yaşında. Cerrahpaşa Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi. 1971; 2: 115-117.
11. Altıntaş A. Kurtuluş savaşı sırasında haydarpaşa tıbbiyesi. 6. Üsküdar Sempozyumu. 2008